

Вертуліна В.

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17 (60)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2017

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17 (60) / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [редкол.: В. В. Вербець М. С. Янцур, І. Д. Бех та ін]. – Рівне : РДГУ, 2017. – 332 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем гуманітарної парадигми сучасної освіти, дидактики новітньої школи, соціалізації та ресоціалізації в освітньому просторі, компетентнісної підготовки педагога та використання інноваційних освітніх технологій у дошкільній, загальноосвітній, професійній і вищій освіті.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів, вчителів викладачів та студентів вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Войтович Ігор Станіславович – доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова);

Грицай Наталія Богданівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член Академії наук вищої школи України (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Людмила Романівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Юрій Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Потапчук Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Романишина Наталія Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського слав'янського університету);

Сверлюк Ярослав Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 7 від 29.06.2017 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 39, Рівненський державний гуманітарний університет.

ЗМІСТ

<i>Павелків Р.В.</i> Проблема розуміння та утвердження цінності особистості сучасним педагогом	3
<i>Малафійк І.В.</i> Суб'єктність як якість сучасної освіти	6
<i>Руденко В.М.</i> Зміст вищої освіти як предмет педагогічного проектування в контексті культури	11
<i>Бленька Г.В.</i> Формування фахової компетентності майбутніх педагогів під час навчання в університеті	15
<i>Літнік О.О.</i> Закономірності та принципи педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах вищого навчального закладу	19
<i>Пелех Ю.В., Непеляк М.С.</i> Глобалізаційний вимір сучасного вищого навчального закладу: інноваційний погляд	22
<i>Волинець К.І.</i> Людський капітал як фактор інноваційного розвитку вищого навчального закладу	25
<i>Оксенюк О.В.</i> Науковий парк у системі освітологічної підготовки фахівців	29
<i>Мищенко Т.О., Стаднік Н.В.</i> Студентоцентричне навчання як вектор розвитку гуманітарної парадигми освіти	32
<i>Петрук Л.П.</i> Теоретико-методичні основи організації самостійної роботи студентів в умовах реформування вищої освіти в Україні	37
<i>Сяська І.О.</i> Впровадження системи екологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах на засадах сталого розвитку	40
<i>Гнедко Н.М.</i> Технології віртуальної та доповненої реальності в освітньому середовищі вищого навчального закладу	44
<i>Булгаков В.П.</i> Теоретико-методологічні засади педагогічної творчості та майстерності в умовах інформаційного суспільства	48
<i>Серковська-Монка Ядвіга.</i> Що нейронаука може внести до дидактики?	51
<i>Карпенчук С.Г.</i> А якщо звернутися до «Пампедії»	55
<i>Белова С.А.</i> Педагогіка співробітництва у практиці експериментальних Бременських шкіл 20-х рр. ХХ ст.	60
<i>Галатюк М.Ю.</i> Цикл навчального пізнання – основа моделювання навчально-пізнавальної діяльності учнів з природничих предметів	64
<i>Останчук М.В.</i> Методика теоретичного вивчення теми з фізики «Світловий потік і фотометричні величини» в класах природничо-математичного профілю	67
<i>Мороз Л.В., Трофімчук В.М., Василькевич С.С.</i> Використання методу портфоліо в практиці навчання іноземної мови	71
<i>Шевчук О.А.</i> Формування валеологічного світогляду старшокласників загальноосвітнього навчального закладу щодо усвідомлення сутності дорослого життя	75
<i>Плисюк О.Р.</i> Методичні аспекти диференційованого навчання математики в старшій школі з врахуванням різниці в темпі засвоєння знань під час самостійної роботи учнів	77
<i>Галатюк Т.Ю.</i> Формування методологічної культури старшокласників на основі діяльнісного підходу до вивчення природничих предметів	82
<i>Совгар О.М.</i> Захист українського шкільництва в діяльності культурно-освітніх товариств Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття	86
<i>Дубич К.В., Данилюк К.В.</i> Соціальний педагог в організації інклюзивного навчального процесу дітей з обмеженими фізичними можливостями	89
<i>Ставожинська-Гжондел Марія.</i> Багатокультурний діалог в контексті дитячої міграції як виклик сучасній школі	92
<i>Нечипорук Л.І.</i> Проблема ресоціалізації дітей із сімей вимушених переселенців	96
<i>Лукашевич Роланд.</i> Педагогічні й етичні аспекти дослідження безпритульних методом спостереження з неявною участю	99
<i>Павелків В.Р.</i> Формування деструктивної поведінки підлітків як наслідок десоціалізації	103
<i>Бриндіков Ю.Л.</i> Реабілітація як сфера професійної діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери	106
<i>Слозанська Г.І.</i> Підготовка майбутніх соціальних працівників до застосування «casework» як методу соціальної роботи в територіальній громаді	111
<i>Левчук І.Б.</i> Рефлексійний вплив соціально-психологічного театру в профілактично-корекційній роботі соціального педагога	114
<i>Лехолетова М.М.</i> Формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у навчально-дослідницькій діяльності	118
<i>Косарева О.І.</i> Діагностика рівня розвитку соціальної компетентності як комплексної характеристики особистості майбутнього педагога	122
<i>Марчук Г.В.</i> Дошкільний навчальний заклад як центр формування соціального досвіду старших дошкільників	125
<i>Найда Р.Г.</i> Педагогічне проектування становлення самооцінки дошкільника в умовах освітнього середовища дошкільного закладу	129
<i>Конончук Д.І.</i> Соціально-педагогічна підтримка у формуванні безпечної поведінки підлітків у оздоровчих таборих	132
<i>Катеринюк В.І.</i> АРТ-терапевтичні вправи та техніки у контексті попередження девіацій у дітей та підлітків ...	136
<i>Кононко О.Л.</i> Готовність майбутнього педагога до формування у дошкільників цілісної наукової картини світу	139

<i>Мирончук Н.М.</i> Моделювання ситуацій самоорганізації у контекстній підготовці майбутніх викладачів вищої школи	145
<i>Дзюбишина Н.Б.</i> Компетентнісний підхід у процесі підготовки майбутніх хореографів	149
<i>Волинець Ю.О., Стаднік Н.В.</i> Формування професійно-дослідницької компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти	153
<i>Маліновська Н.В.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування мовленнєвої компетенції у дітей дошкільного віку	157
<i>Романенко Л.В., Романенко К.А.</i> Підготовка майбутнього вчителя до формування алгоритмічної компетентності молодших школярів як наукова проблема	160
<i>Косарєва Г.М.</i> Діагностика сформованості когнітивного компонента толерантного ставлення до дітей з особливими потребами у майбутніх вихователів	163
<i>Козачук М.В.</i> Формування професійної компетентності логопеда в умовах інклюзивної освіти	167
<i>Калаур С.М.</i> Використання проблемних ситуацій та завдань під час формування у майбутніх фахівців соціальної сфери готовності до розв'язування професійних конфліктів	171
<i>Коваленко О.В.</i> Управлінські ситуації як засіб підготовки організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності	175
<i>Грицай Н.Б.</i> Дидактика біології як базова дисципліна у методичній підготовці майбутніх учителів біології: європейський та український контекст	180
<i>Чуvasова Н.О.</i> Проблемно-креативні ситуації в структуруванні змісту природничих дисциплін як засіб розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів хімії та біології	184
<i>Хміль Н.А.</i> Зміст і структура професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі	189
<i>Павлюк Н.П.</i> Ділове спілкування як основа комунікативної культури студентів, викладачів у вищих навчальних закладах	193
<i>Джеджерера К.В.</i> Дефініції «Ділове спілкування», «Професійне спілкування», «Професійне ділове спілкування» у термінологічному тезаурусі стосовно комунікативної підготовки студентів	197
<i>Степанова О.І.</i> Компетентісно-орієнтований підхід при викладанні культури мовлення майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів у контексті гуманізації освітнього процесу вищів	201
<i>Козлюк О.А.</i> Стан підготовки майбутніх вихователів до формування гуманістичної спрямованості спілкування дошкільників	205
<i>Падалка О.І.</i> Когнітивний компонент у структурі пріоритетних педагогічних цінностей майбутніх вихователів	208
<i>Федорова Н.В.</i> Формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі професійної підготовки	211
<i>Янциур М.С.</i> Гуманістичний аспект професіологічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій	215
<i>Галатюк Ю.М.</i> Формування готовності майбутніх учителів фізики до проектування та організації творчої навчально-пізнавальної діяльності	222
<i>Горопаха Н.М.</i> Організація педагогічної практики студентів спеціальності «Дошкільна освіта»: компетентнісний аспект	225
<i>Мельничук О.В.</i> Педагогічні здібності викладача вищого навчального закладу	230
<i>Павелків К.М.</i> Професійна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови: сутність, зміст, структура	232
<i>Мосейчук Ю.Ю.</i> Психолого-педагогічні підходи до педагогічного проектування професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з високим рівнем культури здоров'я	236
<i>Ващенко О.М.</i> Методологічні засади підготовки майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі початкової школи	240
<i>Мондич О.В.</i> Методика формування предметної компетентності майбутніх учителів початкових класів з анатомії та фізіології людини	244
<i>Конончук О.А.</i> Компетентнісна складова у професійній підготовці фахівців дошкільної освіти як умова попередження агресивної поведінки дошкільників	247
<i>Руденко Н.М.</i> Формування конфліктологічної культури студентів на заняттях спецкурсу «Конфлікти в дитячому віці»	252
<i>Володько Т.К.</i> Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя початкової школи засобами виставкової діяльності	255
<i>Тюска В.Б.</i> Самореалізація майбутнього педагога – організатора дозвілля у клубній діяльності	258
<i>Ваколюк А.М., Дутчак В.В.</i> Вплив фізичної культури на формування всебічно розвиненої особистості	262
<i>Юрчук О.І.</i> Педагогічні умови підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах	265
<i>Войтович О.В.</i> Сутність емоційної саморегуляції вихователя дошкільного закладу	269
<i>Осипчук О.П.</i> Педагогічні умови формування моральної поведінки у молодших школярів	272
<i>Дуброва А.С.</i> Тенденції професійної підготовки вчителя іноземної мови в контексті європейських вимог	275
<i>Станіславчук Н.І.</i> Формування етичної компетентності студентів у вищій школі	278
<i>Луцик Г.О.</i> Готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки як теоретична проблема	280

<i>Горохівська Т.М.</i> Структура професійно-педагогічної компетентності викладача: теоретичний аналіз	284
<i>Воронцова І.В.</i> MIND MAP як засіб підвищення ефективності графічної підготовки студентів технічних коледжів	288
<i>Сушенцева Л.Л.</i> Інтегровані предметні навчальні комплекси як основа формування професійної мобільності педагога професійного навчання машинобудівного профілю	291
<i>Давидович В.О., Томаш В.В.</i> Сучасні підходи в організації групової та індивідуальної навчальної діяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів на заняттях з машинобудівельних дисциплін	296
<i>Дичківська І.М.</i> Теоретичне обґрунтування змісту рефлексивного компонента готовності до інноваційної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів	300
<i>Яциур Л.А.</i> Інноваційно-пошукова робота педагога з методики образотворчої діяльності на різних етапах раннього і дошкільного дитинства	303
<i>Вертугіна В.М., Пугач А.Ю.</i> Формування просторових уявлень у дітей п'ятого року життя (на матеріалі об'єктів екологічної стежини)	306
<i>Глінчук Ю.О.</i> Підготовка майбутніх учителів початкових класів до запобігання учнівського травматизму	309
<i>Павлюк Т.О.</i> Використання елементів народної математики в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів	313
<i>Семеняко Ю.Б.</i> Емпіричне дослідження виховання культури споживання медіа-продукції у дітей старшого дошкільного віку в сім'ї	316
<i>Романюк А.А.</i> Реалізація вчителями початкових класів принципу наочності в освітньому процесі початкової школи	320
<i>Артемова Ю.І.</i> Методичні основи навчання перифразуванню як засобу розвитку комунікативної компетенції учнів	323
<i>Відомості про авторів</i>	327

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – [3-є вид., пер.]. – К.: Академвидав, 2015 – 352 с.
2. Інноваційні педагогічні технології: словник-довідник / фвт.-упоряд. І.М. Дичківська. – Рівне: РДГУ, 2003. – 43 с.
3. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // Дошк. виховання. – 2002. – №3. – С.24-28.
4. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті / О.В. Попова. – Х., 2001. – 255 с.
5. Сухорукова Г.В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / Г.В. Сухорукова, О.О. Дронова, Н.М. Голота, Л.А. Янцур; за заг. ред. Г.В. Сухорукової. – [3-є вид., пер.]. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 376 с.
6. Янцур Л.А. Особливості організації та педагогічне супроводження образотворчої діяльності на різних етапах художньо-творчого зростання особистості дитини / Л.А. Янцур // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 31. – Рівне: РДГУ, 2005. – С.21-26.

REFERENCES

1. Dychkivs'ka I.M. Innovatsiyni pedahohichni tekhnolohiyi: pidruchnyk / I.M. Dychkivs'ka. – [3-e vyd., per.]. – K.: Akademvydav, 2015 – 352 s.
2. Innovatsiyni pedahohichni tekhnolohiyi: slovnyk-dovidnyk / avt.-uporyad. I.M. Dychkivs'ka. – Rivne: RDHU, 2003. – 43 s.
3. Polozhennya pro poryadok zdiysnennya innovatsiynoyi osvityi diyal'nosti // Doshk. vykhovannya. – 2002. – № 3. – S. 24-28.
4. Popova O.V. Stanovlennya i rozvytok innovatsiynykh pedahohichnykh idey v Ukrayini u KhKh stolitti / O.V. Popova. – Kh., 2001. – 255 s.
5. Sukhorukova H.V. Obrazotvorche mystetstvo z metodykoyu vykladannya v doshkil'nomu navchal'nomu zakladi: pidruchnyk / H.V. Sukhorukova, O.O. Dronova, N.M. Holota, L.A. Yantsur; za zah. red. H.V. Sukhorukovoyi. – [3-e vyd., per.]. – K.: Vydavnychy Dim «Slovo», 2014. – 376 s.
6. Yantsur L.A. Osoblyvosti orhanizatsiyi ta pedahohichne suprovodzhennya obrazotvorchoyi diyal'nosti na riznykh etapakh khudozhn'o-tvorchoho zrostannya osobystosti dytyny / L.A. Yantsur // Onovlennya zmistu, form ta metodiv navchannya i vykhovannya v zakladakh osvity: zbirnyk naukovykh prats': naukovy zapysky Rivnens'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Vypusk 31. – Rivne: RDHU, 2005. – S. 21-26.

Л.А. ЯНЦУР. ИННОВАЦИОННО-ПОИСКОВАЯ РАБОТА ПЕДАГОГА С МЕТОДИКИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА РАЗНЫХ ЭТАПАХ РАННЕГО И ДОШКОЛЬНОГО ДЕТСТВА

В статье раскрываются особенности инновационно-поисковой работы педагога дошкольного учебного учреждения по методике изобразительной деятельности. Определены пути повышения эффективности развития изобразительных и творческих способностей детей на этапе раннего и дошкольного детства. Отмечается необходимость инновационной деятельности педагога как элемент его профессионализма.

Ключевые слова: инновационно-поисковая работа, изобразительная деятельность, творческие способности, дети раннего и дошкольного возраста, принцип интеграции, нетрадиционные техники.

L.A. YANTSUR. INNOVATIVE-SEARCH WORK OF THE PEDAGOGUE ON THE METHOD OF EDUCATIONAL ACTIVITY AT THE DIFFERENT STAGES OF EARLY AND PRESCHOOL CHILDHOOD

The article reveals the peculiarities of the innovation-search work of the teacher of preschool educational institution in the method of visual activity. The ways of increasing the efficiency of development of figurative and creative abilities of children at the stage of early and preschool childhood are determined. The need for innovative activity of the teacher as an element of his professionalism is noted.

Key words: innovative-search work, visual arts, creative abilities, children of early and preschool age, the principle of integration, non-traditional techniques.

Рекомендовано до друку.
Канд. пед. наук, доц. І.М. Дичківська.
Одержано редакцією 10.05.2017 р.

УДК: 373. 2: [37. 015. 31: 57. 081. 1]

В.М. ВЕРТУГІНА, А.Ю. ПУГАЧ

**ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ
(НА МАТЕРІАЛІ ОБ'ЄКТІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖИНИ)**

У статті акцентується увага на важливості сучасного підходу до вибору форм і засобів формування просторових уявлень у дітей п'ятого року життя. Висвітлено значимість інтеграції логіко-математичного і екологічного розвитку. Представлено елементи системи роботи на екологічній стежині з метою формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: діти п'ятого року життя, просторові уявлення, екологічна стежина, об'єкти екологічної стежини, логіко-математичний розвиток, інтеграція, природне середовище.

Проблема логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку має давню історію вивчення і наразі дуже далека від кінцевого вирішення. Актуальність пояснюється стрімким розвитком суспільства, розширенням

© В.М. Вертугіна, А.Ю. Пугач, 2017

інформативного поля, появою нових технологій, які потребують нових підходів до їх впровадження. Проте, зважаючи на великий обсяг інформації, діти дошкільного віку часто не можуть систематизувати його, виокремити злишне і відмінне, віднайти причину того чи іншого явища. В галузі математики, як свідчать дослідження (О. Брежнєва, Л. Плетеницька, Л. Зайцева), їм важко дається лічба у зворотному напрямі, порівняння геометричних фігур, орієнтування в просторі і часі.

Зазначимо, що вміння орієнтуватись у просторі необхідне для будь-якої діяльності – практичної, художньо-зображувальної, спортивної тощо. Реалії сьогодення ілюструють, що несформованість уявлень про простір, про розміщення предметів у ньому призводить до таких суттєвих проблем як: неправильне визначення право-ліво (у розрізі орієнтиру), постійна розсіяність, через страх людина не може зорієнтуватись, особливо на незнайомій місцевості, використовує невідповідні прийменників для позначення напрямку і багато іншого. Доведено, що основним методом і засобом орієнтування в просторі є активна рухова діяльність, проте, безсистемне користування планшетами, ноутбуками, різноманітними девайсами та гаджетами обмежує дитину в русі та знецінює необхідну природну активність, результатом чого є несформованість вміння орієнтуватись у великому просторі.

Педагоги минулого загалом зосереджували свою увагу на стандартних методах і способах проведення занять, під час яких у дітей формуються логіко-математичні уявлення. Але останнім часом активізується і все більше набирає сили думка про інтегрування освітнього процесу. Зазначимо, що питання реалізації інтегрованого підходу в дошкільній освіті є одним із ключових питань, які знаходяться в центрі уваги як науковців, так і практиків, про що свідчать проведені дослідження (А. Богуш, Г. Беленька, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Лисенко, Т. Піроженко). Зокрема, природничо-математична освіта (як інтеграція формування уявлень про природне довкілля і математичних уявлень) дітей дошкільного віку знаходиться в центрі уваги М. Машовець, А. Сазонової, Т. Фадєєвої. Так, Т. Фадєєва зауважує, що природничо-математична підготовка зорієнтована на формуванні компетентностей дітей дошкільного віку, М. Машовець висвітлює питання природничо-математичної освіти майбутніх вихователів, адже розуміння педагогами важливості даного аспекту – запорука виховання підростаючого покоління в руслі формування життєвої компетентності, А. Сазонова досліджує питання особливостей організації природничо-математичної освіти дошкільників [3].

Розглядаючи питання активізації інтересу дошкільників до математики, І. Терещенко пропонує вихователям вивести її за межі традиційних занять. Зазначас, що у повсякденному житті виникає безліч можливостей вправляти дітей у просторових уявленнях і орієнтуванні. Педагоги та батьки мають лише помітити і вдало організувати такі ситуації, спрямовуючи малят до дії [6, 20].

А. Коваленко розроблено серію занять, спрямованих на формування просторових уявлень на прогулянках. Педагог підкреслює, що «математична прогулянка» – чудовий спосіб сформувати або закріпити набуті математичні уявлення малят та надати можливість застосовувати їх у повсякденному житті. Так у нестандартних умовах, у невимушеній ігровій формі діти міцніше засвоюють поняття і набувають досвід їх практичного використання [4]. Ми поділяємо думку тих педагогів, які зазначають, що формування логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного віку буде більш результативним в процесі спілкування з природою. Зокрема, Л. Лисенко наголошує, що діти легше й швидше опановують математичні поняття, якщо їх можна співвіднести з відомими об'єктами природи. Усвідомлення одного відбувається через розуміння іншого [5, 18].

Проте, зауважимо, що на сьогоднішній день, методичне забезпечення для формування просторових уявлень на об'єктах природи, яке б слугувало підручником та інструментом для вихователя, дуже збідніле, недостатньо розроблене і систематизоване.

Констатуємо, що на території майже кожного дошкільного закладу розроблена екологічна стежина, яка використовується вихователями тільки для спостереження за об'єктами природи, які на ній визначені. Однак, ресурс екологічної стежини набагато ширший, адже формуючи у дітей уявлення про природні об'єкти, емоційно-позитивне ставлення до природного довкілля, формується і вміння орієнтуватись у просторі на основі його безпосереднього сприйняття та словесного позначення просторових категорій (місцеположення, віддаленість), словник дітей поповнюється новими словами, які означають положення об'єктів природного довкілля у просторі (близько, далеко, ліворуч, праворуч, всередині, над, під, біля, зверху, знизу, назад, вперед).

Метою статті є розкриття можливостей урізноманітнення використання екологічної стежини щодо формування просторових уявлень у дітей п'ятого року життя.

Зазначимо, що діти п'ятого року життя вирізняються високою пізнавальною активністю, спостережливістю, уважністю, активністю; це той вік, коли найактивніше відбувається формування дитячого світогляду. Водночас з'являється бажання пояснити та впорядкувати знання про навколишній світ [2]. Дорослим слід подбати про те, щоб пізнавальні потреби дітей були реалізовані, а умови природного довкілля є тим осередком, в якому вони реалізуються якнайшвидше і найпродуктивніше. Природничо-математична освіта – цілеспрямований процес виховання і навчання з метою пізнання дітьми математичних законів у природі, систематизації природничих знань, виховання екологічно доцільної поведінки, розвитку особистості та формування в дітей цілісної картини світу [3, 11]. Складовою природничо-математичної освіти є формування уявлень про простір і вміння в ньому орієнтуватись. Загальновідомо, що простір – це певний вимір співіснування об'єктів, їх протяжність і структурність, а також це місце в якому відбуваються події. І цим місцем, на нашу думку, може бути екологічна стежина. Процес сприймання дітьми простору дуже складний і має свої унікальні особливості. Він поступовий, неоднорідний, багатоскладовий, діяльнісний і абсолютно індивідуальний, тому одним із принципів формування вміння орієнтуватись у просторі є особистісно-орієнтований.

Аналізуючи чинні програми розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку, зазначимо, що всі вони включають завдання формування у дітей п'ятого року життя просторових уявлень, проте помічені певні розбіжності у позначенні розташування предметів і своє, предметів та речей словами. Так, за програмою «Дитина» п'ятирічки

мають засвоїти слова: «над», «під», «на», «за», «поруч», «високо», «низько», розуміти поняття «між», «посередині», «біля», «поза», знати напрями «вперед-назад», «вгору-вниз», «зліва направо», справа наліво»; за програмою «Я у Світі» діти мають вміти визначати положення об'єктів у доквіллі: «ближче», «далі», «ліворуч», «праворуч», «під», «на», «зверху», «знизу», «попереду», «позаду», виокремлено переваги саме словесних вказівок; за програмою «Дитина в дошкільні роки» у дітей п'ятого року життя формують уявлення про тримірний простір, вчать орієнтуватись у положенні предметів відносно себе, рухатись в заданому напрямку, але не представлені слова, якими вони мають оволодіти; програма «Українське доквілля» акумулює завдання, визначені програмою «Дитина» і програмою «Я у Світі». Виокремимо програму «Соняшник», за якою значна роль приділяється формуванню уявлень про простір у природному середовищі, використовуючи його компоненти і як предмет, і як об'єкт. [1]

Працюючи за програмою «Дитина», ми вирішили проаналізувати розділ «Дитина в природному доквіллі» на кшталт взаємопроникнення і об'єднання в ціле раніше розрізаних частин і елементів - формування просторових уявлень в розділі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» (вікова група – середня «Чомусики»). Виявили, що діти ознайомлюються з просторовою термінологією в різні пори року (осінь: «нижче», «ближче», «середина», «кінець», «низько», «під», «менше», «в», «під», «наблизились»; зима: «над», «невисоко», «з-під», «під», «наблизились», весна: «на», «в»; літо: «високо», «на»), але є певні розбіжності у завданнях, інтеграція прослідковується слабо. Вважаємо, що ці неточності необхідно виправити під час роботи з дітьми.

Для досягнення результатів, вихователь використовує безліч різноманітних засобів і методів роботи з дітьми. Ми уточнюємо, що одним із засобів є екологічна стежина, на якій можна організовувати активне переміщення дітей в просторі, розпізнавання місцезнаходження предметів у доквіллі та визначення просторових відношень між ними, активізувати просторову термінологію в мовленні дітей. Нами розроблена система роботи на екологічній стежині з метою формування просторових уявлень і понять у дітей п'ятого року життя. Зазначимо, що завдання логіко-математичного і природничого напрямку були реалізовані успішно, що підтвердив розроблений нами природничо-математичний квест, в якому взяли участь діти і їхні батьки. Наведемо для прикладу кілька завдань.

Подорожуючи екологічною стежиною, від об'єкта до об'єкта діти можуть пересуватися під словесну вказівку вихователя («Щоб потрапити на наступну станцію, вам потрібно зробити 3 кроки вперед, 2 вліво ...); повторюючи будову дерева, закріплюються поняття «під», «на», «зверху», «знизу», «справа», «зліва» тощо (Дидактична гра «Знайди помилку»: «Листочки ростуть під деревом»); проведення дидактичної гри «Якого дерева листочок?» («Знайди, якого дерева листочок, якщо це дерево між клумбою і пісочницею...»); при загадуванні (відгадуванні) загадок, читанні вірша, повідомленні цікавої інформації діти можуть вставляти пропущені слова («Ромашки – польові квіти. Тому Андрійко пішов куди? (на) поле, щоб...»).

І таких прикладів може бути безліч. Все залежить від творчості вихователя, рівня знань дітей, їх інтересів і активності. Коли такий засіб використовується систематично, діти звикають до завдань і згодом, знаходячись на екологічній стежині, вже автоматично самостійно називають просторові характеристики об'єктів.

Отже, формування просторових уявлень в процесі ознайомлення дітей п'ятирічного віку з об'єктами екологічної стежини дійсно ефективний засіб природничо-математичної освіти і захоплюючий процес як для дітей, так і для педагога, про що свідчать результати нашого дослідження, які будуть представлені в наступній публікації. Руйнуючи «суворі кордони» звичайних тематичних занять, ми відкриваємо зовсім новий світ для дітей. Світ, в якому можна збагатити досвід, розширити дитячий світогляд, показати взаємозв'язки між природними об'єктами і явищами та навчитись орієнтуватись у просторі, в якому реалізується пізнавальна активність і задовольняються потреби у отриманні інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер.: А.М. Богуш; авт. кол.: А.М. Богуш, Г.В. Беленька, О.Л. Богиніч [та ін.] // Вихователь-методист дошкільного закладу. – К. – 2012. – С.3-30.
2. Беленька Г. Дошкільнятам про світ природи : діти п'ятого року життя / Ганна Беленька, Олена Половіна. – К.: Генеза, 2016. – 96 с. – (Настільна книжка вихователя).
3. Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку: навч. посіб. для студ. спец.«Дошкільна освіта» / авт.-укл. А.В. Сазонова. – К.: Вид-ий Дім «Слово», 2010. – 248 с.
4. Коваленко Алла. Майданчиком пройдемо – ведмедика знайдемо / Алла Коваленко // Палітра педагога. – 2016. – №1. – С. 20-21.
5. Лисенко Людмила. Казкові дороги / Людмила Лисенко // Палітра педагога. – 2015. – №2. – С. 18-19.
6. Терещенко Ірина. І в кімнаті, і в природі, математика в пригоді / Ірина Терещенко // Палітра педагога. – 2016. – №2. – С. 19-21.

REFERENCES

1. Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity / nauk. ker. A.M. Bohush; avt. kol.: A.M. Bohush, H.V. Byelyen'ka, O.L. Bohinich [ta in.] // Vykhovatel'-metodyst doshkil'noho zakladu. – K. – 2012. – S. 3-30.
2. Byelyen'ka H. Doshkil'nyatam pro svit pryrody: dity p'yatoho roku zhyttya / Hanna Byelyen'ka, Olena Polovina. – K.: Geneza, 2016. – 96 s. – (Nastil'na knyzhka vykhovatelya).
3. Zahal'noteoretychni osnovy pryrodnycho-matematychnoyi osvity ditey doshkil'noho viku: navch. posib. dlya stud. spets. «Doshkil'na osvita» / avtor-ukl. A.V. Sazonova. – K.: Vyd-y Dim «Slovo», 2010. – 248 s.
4. Kovalenko Alla. Maydanchykom proydemo – vedmedyka znaydemo / Alla Kovalenko // Palitra pedahoha. – 2016. – № 1. – S. 20-21.
5. Lysenko Lyudmyla. Kazkovi dorohy / Lyudmyla Lysenko // Palitra pedahoha. – 2015. – № 2. – S. 18-19.
6. Tereshchenko Iryna. I v kimnati, i v pryrodі, matematyka v pryhodi / Iryna Tereshchenko // Palitra pedahoha. – 2016. – № 2. – S. 19-21.

В.М. ВЕРГУГИНА, А.Ю. ПУГАЧ. ФОРМИРОВАНИЕ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ У ДЕТЕЙ ПЯТОГО ГОДА ЖИЗНИ (НА МАТЕРИАЛЕ ОБЪЕКТОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ТРОПИНКИ)

В статье акцентируется внимание на важности современного подхода к выбору форм и средств формирования пространственных представлений у детей пятого года жизни. Освещены значимость интеграции логико-математического и экологического развития. Представлены элементы системы работы на экологической тропинке с целью формирования пространственных представлений у детей дошкольного возраста

Ключевые слова: дети пятого года жизни, пространственные представления, экологическая тропинка, объекты экологической тропинки, логико-математическое развитие, интеграция, природная среда.

V.M. VERTUGINA, A.Yu. PUGACH. FIVE AGED PRESCHOOL CHILDREN'S PLACE-ENVIRONMENTAL IMAGINATION FORMATION (ON THE MATERIALS OF ECOLOGICAL PATH SUBJECTS)

The article is focused on the importance of the modern approach to the choice of forms and methods of five aged preschool children's place-environmental imagination formation. The authors presented the integration of logic and mathematics and environmental development. The system of educational work on the ecological path with preschool children is described in the issue.

Key words: five aged preschool children, spatial representation, an ecological path, objects of ecological paths, logical and mathematical development and integration environment.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Н.Б. Грншай.

Одержано редакцією 11.05.2017 р.

УДК: 378.14

Ю.О. ГЛІНЧУК

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ЗАПОБІГАННЯ УЧНІВСЬКОГО ТРАВМАТИЗМУ**

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх учителів початкових класів до запобігання учнівського травматизму як складової їх фахової працезохоронної компетентності. Обґрунтовано актуальність та не лише педагогічну, а й соціальну значущість даної проблеми. Описано технологію підготовки майбутніх вчителів початкових класів до запобігання учнівського травматизму. Наведено розробку відповідного практичного заняття.

Ключові слова: майбутні вчителі початкових класів, учні молодшого шкільного віку, запобігання учнівського травматизму, фахова працезохоронна компетентність, професійна підготовка.

Важливим педагогічним, соціальним та гуманним завданням, від вирішення якого залежить сталий розвиток суспільства, є збереження здоров'я підростаючого покоління, зокрема за період навчання у школі. І однією з фундаментальних умов такої здоров'язбережувальної роботи є запобігання учнівського травматизму.

Про соціальну значущість збереження здоров'я школярів шляхом превенції їх травматизму зазначає і Н. Мальчикова, яка вважає, що вирішення даної проблеми знаходиться в граничній зоні між традиційною медициною, яка знає що потрібно робити і педагогічною наукою, що знає як і кого слід навчати чи попереджувати [5].

Актуальність даної проблеми посилює складна соціально-політична обстановка в державі, несприятлива демографічна ситуація у більшості українських регіонів [8, 13] та стійке погіршення фізіологічного здоров'я школярів [6]. Психологічне ж здоров'я учнів на сьогоднішній день системно в державі не вивчається та статистично не фіксується [4]. Проте, доказом його погіршення є зростання психологічних розладів школярів, девіантної та суїцидальної поведінки. На сьогоднішній день вже звичними стали повідомлення у засобах масової інформації про випадки побиття (у тому числі, зі смертельними наслідками), знущань, ставок на тоталізаторі, доведень до самовбивств у шкільному освітньому середовищі. Школярі все активніше застосовують і новий спосіб знущань через соціальні мережі – кібербулінг.

Запобігання учнівського травматизму – це ключове завдання працезохоронної діяльності вчителя і успішність його реалізації залежить як від спеціальних, так і від загальних компетенцій, сформованих у процесі професійної підготовки. Щоб створити безпечні і комфортні умови у шкільному освітньому середовищі, запобігти як фізіологічному, так і психологічному травматизму учнів, педагогу необхідно мати знання з педагогіки, психології, санітарії, гігієни, фізіології, основ охорони праці, безпеки життєдіяльності, ергономіки, правознавства, школознавства, методик викладання та інших наук. Ці знання майбутні вчителі здобувають, вивчаючи відповідні дисципліни. На останньому ж курсі, при вивченні навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» специфічні знання, вміння та навички з даного предмету повинні органічним чином поєднатися з отриманими раніше знаннями, вміннями та навичками у систему праце охоронних компетенцій, які в своїй сукупності утворюватимуть професійну компетентність із охорони праці в галузі.

Однак, якщо у виробничій сфері, суб'єктами якої є дорослі люди, задля запобігання травматизму достатньо дотримуватись конкретних установлених норм, вимог, правил та рекомендацій, провадити пропаганду охорони праці, то у невиробничій сфері освіти все відбувається набагато складніше. Тому проблема підготовки майбутніх вчителів до запобігання учнівського травматизму є не лише актуальною, а складною та багатогранною і шляхи її вирішення лежать у широкому міждисциплінарному полі. На сьогоднішній день ця проблема не є достатньо розробленою ні в науковому, ні в методичному вимірі – мають місце лише фрагментарні висвітлення окремих її аспектів.

© Ю.О. Глінчук, 2017

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17 (60)

Заснований у 1996 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 17490-6240 ПР від 04.02.2011 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор збірника Малафійк І.В.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.05.2017 р. Підписано до друку 29.06.2017 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 52,8. Обл. вид. арк. 53,7. Замовлення № 206/1. Наклад 300

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 39
Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра технологічної освіти (к. 98, тел. 0362-63-42-49, 094-967-7580)
тел. моб. 0989549096; E-mail: ppitp@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул. Кн. Ольги, 8, м. Рівне, 33014

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти** : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17 (60) / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [редкол.: В. В. Вербець, М. С. Янцур, І. Д. Бех та ін]. – Рівне : РДГУ, 2017. – 332 с.

ISBN 966-728-10- 9

Збірник наукових праць містить статті з проблем гуманітарної парадигми сучасної освіти, дидактики новітньої школи, соціалізації та ресоціалізації в освітньому просторі, компетентнісної підготовки педагога та використання інноваційних освітніх технологій у дошкільній, загальноосвітній, професійній і вищій освіті.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів, вчителів, викладачів та студентів вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів.